

Stephen Fry

Odysea



Podarí sa hrdinovi
nájsť cestu domov?

TATRAN

Odyssea

Stephen Fry

Odysea

TATRAN

Z anglického originálu Stephen Fry: Odyssey,
ktorý vyšiel vo vydavateľstve Michael Joseph, a part
of Penguin Random House,
Londýn 2024,
preložila Jana Pernišová.

Vydalo Vydavateľstvo TATRAN, s. r. o., v roku 2026,
so sídlom Klariská 16, 815 82 Bratislava, Slovenská republika.
Vyšlo ako 5636. publikácia.
Vydanie I.

Prebal a knižnú väzbu navrhol a spracoval Peter Zentko.
Zodpovedná redaktorka Adriana Oravcová
Jazykové redaktorky Ivana Fábryová, Jana Piroščáková
Technický redaktor Peter Zentko
Sadzba AldoDesign, Bratislava
Vytlačil FINIDR, s.r.o., Český Těšín.

www.slovtatran.sk

:: knihy pre **hodnotnejší** život

info@slovtatran.sk

All rights reserved.

Copyright © Stephen Fry 2024
Translation © Jana Pernišová 2026
Slovak edition © Vydavateľstvo TATRAN 2026

ISBN 978-80-222-1899-3



Στους Έλληνες, αρχαίους και σύγχρονους.

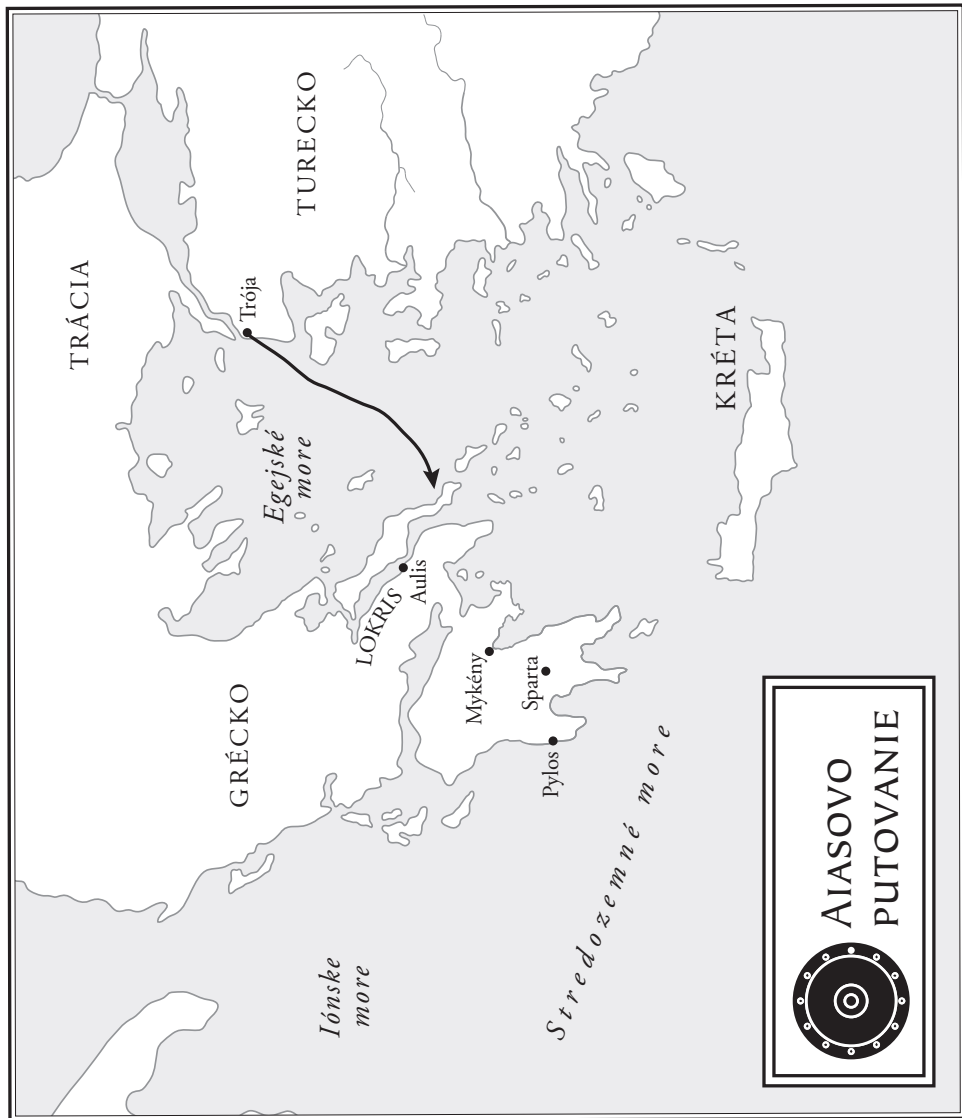
Venované obyvatelom Grécka, starovekého aj súčasného.

Po rokoch našiel som prístav svoj
a dobojoval som časný boj.

Robert Louis Stevenson: *Rekviem*

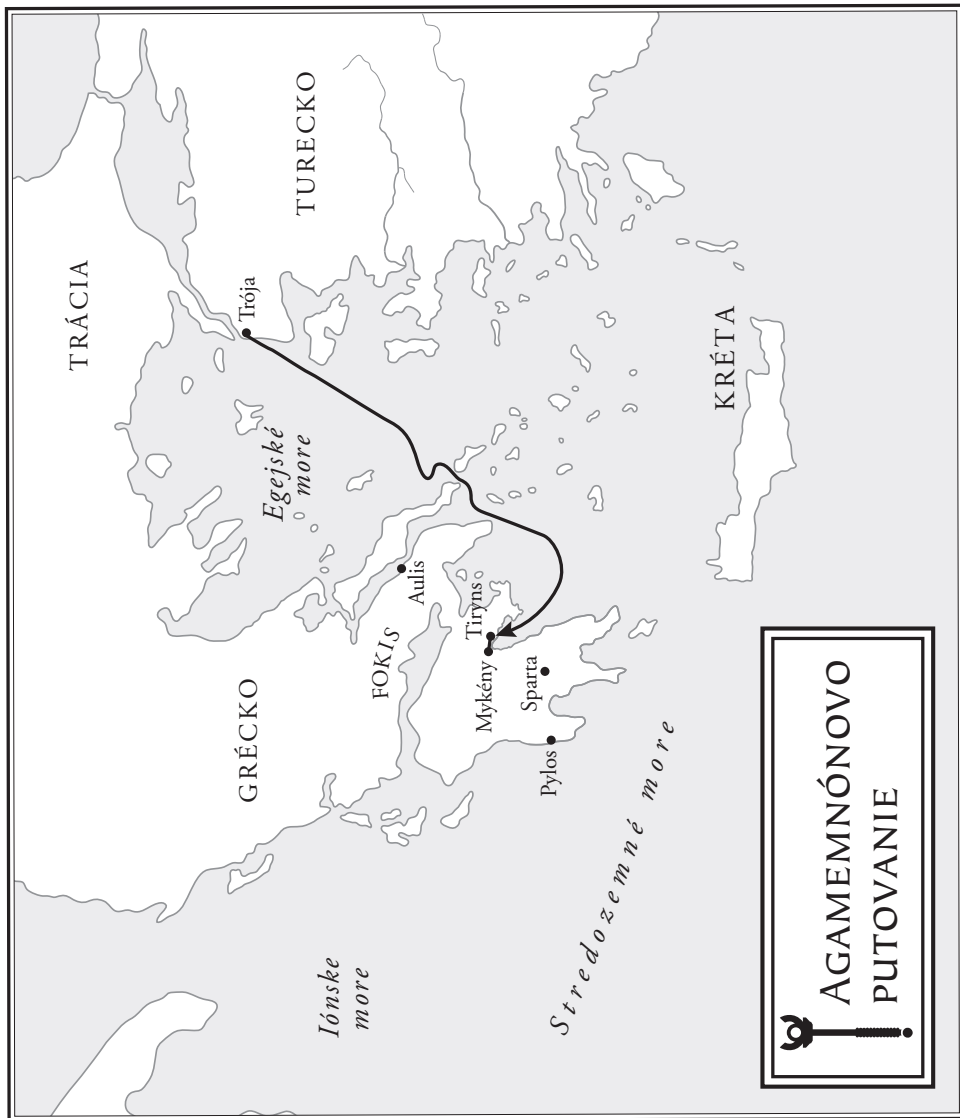
OBSAH

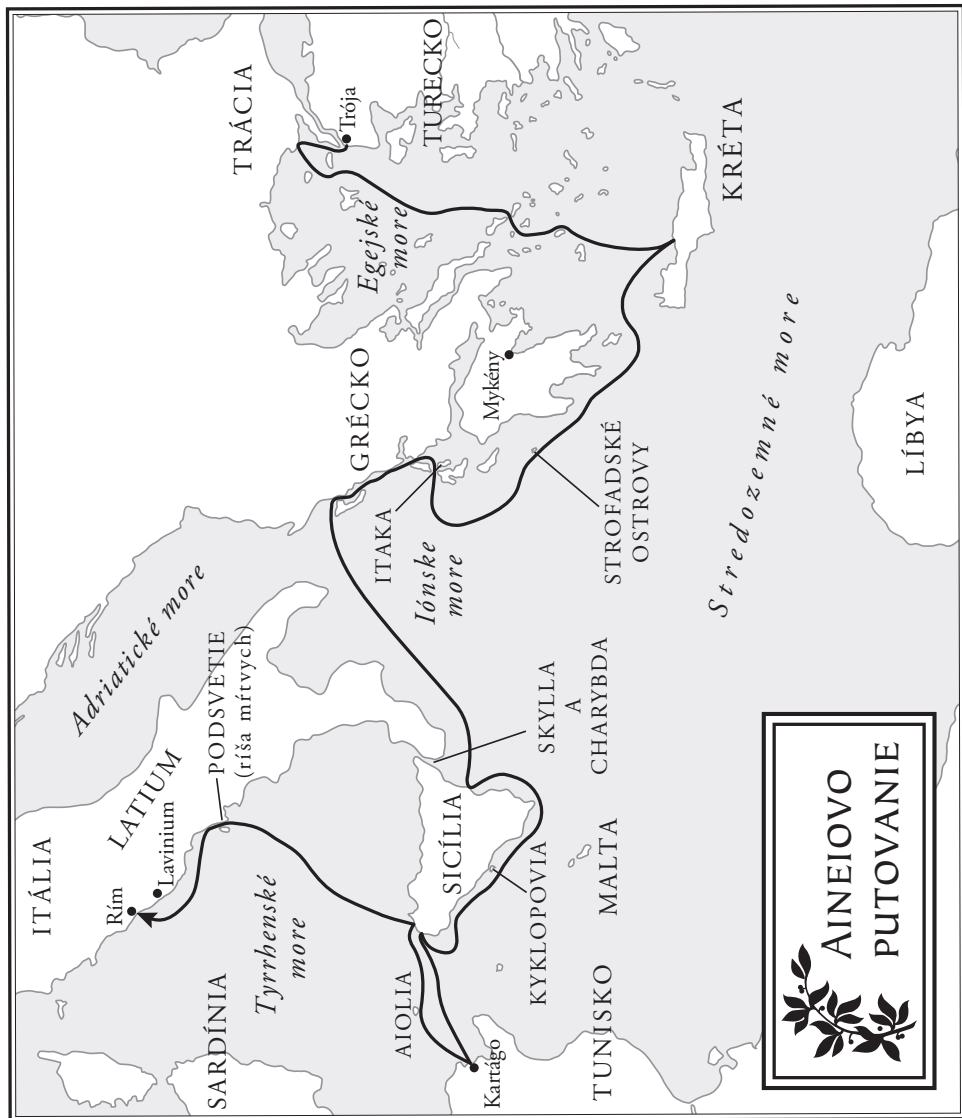
<i>Mapy</i>	13
<i>Itaka</i>	21
Úvod	27
Búrky	31
Kartágo	53
Kráľ bojovníkov	65
Matka a syn	73
Na ostrove nymfy Kalypso	101
Prekliate deti	113
Modla	135
Odyseus: „Muž, ktorý videl veľa smútku“	147
Kirke	175
Na Itake	205
Ďalšie dobrodružstvá	257
<i>Dodatok</i>	267
<i>Menný zoznam</i>	275
<i>Grécke a rímske božstvá</i>	294
<i>Podakovanie</i>	295



**AIASOVO
PUTOVANIE**

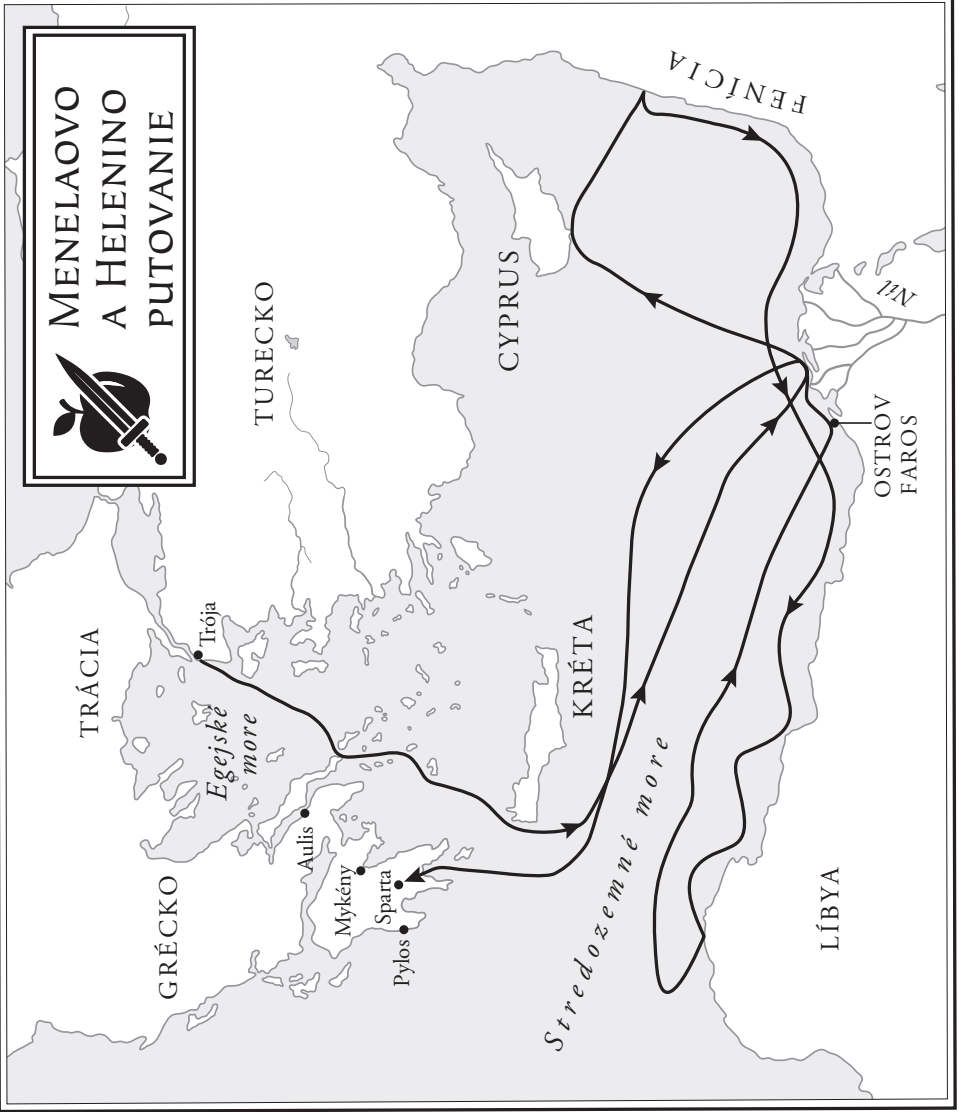






**AINEIOVO
PUTOVANIE**

MENELAOVO A HELENINO PUTOVANIE



ITAKA

Keď sa raz vydáš na cestu do Itaky,
želaj si, aby tá cesta bola dlhá,
plná napätia a poznávania.
Nemaj strach z Laistrygonov ani Kyklopov,
neboj sa ani rozhnevaného Poseidóna,
tých na svojej ceste vôbec nestretnieš,
ak tvoja myseľ zostane statočná
a ak ti v duši i tele vzbĺknu iba ušľachtilé vzplanutia.

Nenatrafiš na Laistrygonov ani Kyklopov,
ani na rozzúreného Poseidóna,
ak si sám nimi nepridláviš dušu,
ak ich tvoja duša nepostaví proti tebe.

Želaj si, aby tvoja cesta bola dlhá.
Nech je veľa takých letných rán,
keď s nesmiernym pôžitkom
a náramnou radosťou
vplávaš do prístavov, ktoré si predtým nikdy nevidel,
a zastavíš sa na fenických trhoch
nakúpiť vzácne tovary:
perleť, koralý,
ambru a eben,
dráždivé voňavky od výmyslu sveta,
toľko opojných voňaviek, koľko len unesieš.
Navštív čo najviac egyptských miest,
aby si zmúdrel múdrosťou mudrcov.

Ani na okamih však nezabudni na Itaku,
pretože ona je tvojím cieľom.
Ale nikdy sa nenáhli,
nech radšej cesta trvá veľa rokov
a ty na ostrov dorazíš už starý
a bohatý všetkým, čo si získal cestou,
lebo neočakávaj, že Itaka
ŕa zahrnie hojnosťou.

Itaka ti dala úchvatnú príležitosť.
Bez nej by si sa nikdy nevydal na cestu,
viac ti nemá čo dať.

A nebudeš sklamaný,
ak ju nájdeš chudobnú,
pretože múdry
a skúsený
pochopíš, čo znamená Itaka.¹

K. P. Kavafis

¹ Konstantinos Kavafis: *Dokonané je*, Slovenský spisovateľ, 1989, prel. Pavol Janík

ΙΘΑΚΗ

Σὰ βγεῖς στὸν πηγαίμῳ γιὰ τὴν Ἰθάκη,
νὰ εὐχέσαι νᾶναι μακρὺς ὁ δρόμος,
γεμάτος περιπέτειες, γεμάτος γνώσεις.
Τοὺς Λαιστρυγόνας καὶ τοὺς Κύκλωπας,
τὸν θυμωμένο Ποσειδῶνα μὴ φοβᾶσαι,
τέτοια στὸν δρόμο σου ποτέ σου δὲν θὰ βρεῖς,
ἂν μὲν ἡ σκέψις σου ὑψηλή, ἂν ἐκλεκτὴ
συγκίνησις τὸ πνεῦμα καὶ τὸ σῶμα σου ἀγγίζει.
Τοὺς Λαιστρυγόνας καὶ τοὺς Κύκλωπας,
τὸν ἄγριο Ποσειδῶνα δὲν θὰ συναντήσεις,
ἂν δὲν τοὺς κουθανεῖς μὲς στὴν ψυχὴ σου,
ἂν ἡ ψυχὴ σου δὲν τοὺς στήνει ἔμπρὸς σου.

Νὰ εὐχέσαι νᾶναι μακρὺς ὁ δρόμος.
Πολλὰ τὰ καλοκαιρινὰ πρωῒα νὰ εἶναι
ποῦ μὲ τί εὐχαρίστηση, μὲ τί χαρὰ
θὰ μπαίνεις σὲ λιμένας πρωτοειδωμένους·
νὰ σταματήσεις σ' ἔμπορεῖα Φοινικικά,
καὶ τὲς καλὲς πραγμάτειες ν' ἀποκτήσεις,
σεντέφια καὶ κοράλλια, κεχριμπάρια κ' ἔβενους,
καὶ ἡδονικὰ μυρωδικὰ κάθε λογῆς,
ὅσο μπορεῖς πιὸ ἄφθονα ἡδονικὰ μυρωδικά·

σὲ πόλεις Αἰγυπτιακὰς πολλὰς νὰ πᾶς,
νὰ μάθεις καὶ νὰ μάθεις ἀπ' τοὺς σπουδασμένους.

Πάντα στὸν νοῦ σου ν'ἄχεις τὴν Ἰθάκη.
Τὸ φθάσιμον ἐκεῖ εἶν' ὁ προορισμός σου.
Ἄλλὰ μὴ βιάζεις τὸ ταξεῖδι διόλου.
Καλλίτερα χρόνια πολλὰ νὰ διαρκέσει·
καὶ γέρος πιά ν' ἄράξεις στὸ νησί,
πλούσιος μὲ ὅσα κέρδισες στὸν δρόμο,
μὴ προσδοκῶντας πλούτη νὰ σὲ δώσει ἡ Ἰθάκη.

Ἡ Ἰθάκη σ' ἔδωσε τ' ὠραῖο ταξεῖδι.
Χωρὶς αὐτὴν δὲν θ' ἄβγαινες στὸν δρόμο.
Ἄλλα δὲν ἔχει νὰ σὲ δώσει πιά.

Κι ἂν πτωχικὴ τὴν βρεῖς, ἡ Ἰθάκη δὲν σὲ γέλασε.
Ἔτσι σοφὸς ποῦ ἔγινες, μὲ τόση πείρα,
ἤδη θὰ τὸ κατάλαβες ἡ Ἰθάκης τί σημαίνουν.



ÚVOD

Vitajte na prvých stranách *Odysey*, môjho štvrtého knižného prerozprávania gréckych mýtov. Ubezpečujem vás, že na to, aby ste *Odyseu* pochopili a vychutnali si ju, nemusíte poznať predchádzajúce tri knihy – *Mýty*, *Hrdinov* ani *Tróju*. Samozrejme, poteší ma, ak si ich prečítate (ak ste to ešte nespravili), no príbeh opísaný v *Odysei* je v každom ohľade osobitý.

Napriek tomu však nezaškodí prejsť sa ešte pred začiatkom pretekov po dráhe a oboznámiť sa so svetom, v ktorom sme sa ocitli. Najlepšie bude, ak si predstavíme tri „veky“ zodpovedajúce prvým trom knihám.

VEK BOHOV

Zrodenie a vzostup bohov tvorí prvú časť *Mýtov*. Po násilných vzburách sa na vrchu Olymp usadilo dvanásť bohov, ktorí spoločne vládli svetu a rozdelili si jednotlivé polia pôsobnosti. Ich kráľom je nebeský otec Zeus. Opis najvýznamnejších aktérov aj stručné zhrnutie ich povinností nájdete v Mennom zozname na konci knihy.

Zem spočiatku obývali len zvieratá, príšery, nymfy a rôzne menšie božstvá. Neskôr však Zeus s pomocou svojho priateľa Titana Prometea stvoril aj ľudí a čoskoro sme sa rozšírili do všetkých končín sveta.

Väčšina olympanov vrátane Dia sa mieša do našich záležitostí – skrátka, nevedia si pomôcť. Niekedy nás trestajú za povýšeneckú pýchu zvanú *hybris*, inokedy zase nedokážu odolať telesným vnaďám tých smrteľníkov, ktorí sa im zdajú pôvabní a príťažliví.

VEK HRDINOV

Mnohí potomkovia románikov medzi bohmi a smrteľníkmi dosiahli úroveň hrdinských polobohov – napríklad Perseus, Herakles, Teseus či Iason. Práve o týchto odvážnych a často aj rozporuplných osobnostiach, ktoré sa preslávili početnými výpravami a súbojmi s príšerami ohrozujúcimi a zastrášujúcimi ľudstvo, rozprávajú *Hrdinovia*. Vďaka ich víťazstvám nad rôznymi netvormi sa svet stal bezpečnejším a pokojnejším – v tých časoch už možno badať prvé zárodoky miest, prístavov, obchodu a poľnohospodárstva.

Ľudská civilizácia postupne napreduje a vzťah smrteľníkov k bohom sa pomaly mení. Ľudia sa naďalej poslušne modlia a prinášajú bohom obety, no čoraz viac sa zaoberajú vlastnými záležitosťami. Bohovia sa im ešte vždy pletú do života, no oveľa obozretnejšie si vyberajú, komu skrížia cestu (či dokonca rodokmeň). Smrteľníci sa zaujímajú predovšetkým o seba a sledujú vlastné ciele.

VEK ĽUDÍ

Trójsku vojnu síce rozpútali bohovia a aktívne sa do nej zapájali, no najhlbšie zasiahla bežných smrteľníkov, tých, ktorí v nej bojovali, trpeli a znášali jej priebeh i následky. Niektorým z hlavných účastníkov kolovala v žilách božská krv – napríklad Achillovi, Helene, Odyseovi či Aineiovi – a viacerí bohovia so záujmom sledovali priebeh konfliktu, no v podstate bola trójska vojna záležitosťou ľudí.

Teraz sa však skončila a všetci grécki králi, princovia i velitelia sa nevedia dočkať návratu domov.

Práve tu sa začína *Odysea*. Je to hlboko ľudský príbeh, hoci v ňom naďalej vystupujú bohovia a príšery. Okrem Dia zohrávajú významnú úlohu bohyne Héra, Afrodita a Aténa a, pravdaže, aj posol bohov Hermes. Ich aktívna účasť úzko súvisí s udalosťou, ktorá rozpútala trójsku vojnu a predznamenala všetky jej následky. Pripomeňme si teda, o čo vlastne išlo...

PARIDOV SÚD

Jedného významného dňa našiel Hermes mladého pastiera Parida na vrchu Ida za hradbami Tróje a predviedol ho pred Héro, Afroditu a Aténu. Pripadla mu totiž úloha udeliť najkrajšej z nich zlaté jablko. Mladík si vybral Afroditu, bohyňu lásky, ktorá mu za odmenu prisľúbila Helenu, najpôvabnejšiu smrteľníčku pod slnkom. Zvyšné dve bohyne zmizli v oblaku dymu a rozhorčenia.

Afrodita dodržala slovo a pomohla Paridovi uniesť Helenu z jej sídla v Sparte a odplávať s ňou do Tróje.

Helenin manžel Menelaos, pokorený, potupený a pobúrený, spolu so svojím bratom, mykénskym vládcom Agamemnónom, zvolali bojovníkov z celej gréckej pevniny aj z prilahlých ostrovov. Zhromaždili obrovské, dosiaľ nevidané vojsko s cieľom získať späť Helenu a pomstiť túto donebavolajúcu urážku. Flotila zložená z Achájcov, Danajcov, Helénov či Argejcov – najjednoduchšie bude nazvať ich Grékmi, hoci v tom čase ešte Grécko ako také nejestvovalo – napokon vyplávala na východ a dlhých desať rokov nemilosrdne obliehala Tróju.

Afrodita, samozrejme, podporovala Trójanov a pridal sa k nej aj jej milenec Ares, boh vojny, nehovoriac o dvojčatách Artemide a Apolónovi, bohoch lukostrelby. Aténa s Héro, ktoré Paris ohrdol, zase nadrážali Grékom a bezradný Zeus sa snažil zachovať nestrannosť.

Desaťročnú patovú situáciu napokon prelomil najprefíkanejší a najbystrejší z gréckych bojovníkov – Odysseus z Itaky (neskôr známy pod latinským menom Ulixes), ktorý zosnoval vskutku neobyčajný plán.

Jedného rána Trójania vyzreli spoza hradieb a zistili, že všetky grécke lode i stany zmizli bez stopy. Jediné, čo zostalo na ilionskej pláni, bol obrovský drevený kôň. Od samej radosti usúdili, že Gréci priznali porážku a nechali im koňa ako dar. A tak ho vtiahli dnu do mesta. V noci však cez skryté dvierka v bruchu drevenej sochy povyskakoval oddiel Grékov a otvoril brány zvyšným vojakom, ktorí Trójanov pobili a vypálili mesto.

Vojna sa skončila. Trója bola zničená a Gréci netrpezlivo čakali na návrat domov.